национальной экономики. Важной составляющей эффективного механизма формирования, использования и активизации инвестиционно-инновационных ресурсов определена национальная инновационная система. На фоне стабильности, а иногда даже роста абсолютных показателей инвестиций и инноваций, инвестиций в инновации, при наличии достаточно мощного потенциала науки, состояние инвестиционно-инновационного ресурсообеспечения экономики остается неудовлетворительным, а инновационная политика – низкоэффективной. Решение проблемы требует комплексного подхода – в рамках национальной инновационной системы за счет: обеспечения условий ее формирования и развития; корректировки целей и приоритетов; постоянного совершенствования структуры; координации и стимулирования деятельности; интеграции с международными инновационными системами.

Ключевые слова: *развитие национальной экономики, инвестиционно-инновационные ресурсы, национальная инновационная система*

Abstract. Prodanova L.V. Investment-innovation resource provision of the national economy. *The article gives analysis of the investment-innovation resources of the national economy. National innovation system is defined as an important component of effective mechanism for shaping, absorbing and intensifying investment-innovation resources. Condition of investment-innovation resource provision remains insufficient and innovation policy turns out to be inefficient even at times of stability and sometimes against the growth of absolute index numbers of investments and innovations, investments into innovations as well as upon availability of rather powerful scientific potential. Problem solution demands integrated approach – within the frames of national innovation system by means of: ensuring conditions for its shaping and development; adjusting objectives and priorities; continual structure perfection; coordination and encouragement of activity; integration with international innovation systems.*

Keywords: *development of national economy, investment-innovation resources, national innovation system*

УДК 631.6:332.142.4

Мандзюк О.М.

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ РЕМОНТУ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИХ МЕЛІОРАТИВНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ

У статті розглянуто передумови використання меліорованих земель у сільському господарстві. Висвітлено основні наслідки трансформацій в сільському господарстві для сфери меліорованого землеробства. Проаналізовано стан фінансування ремонту внутрішньогосподарських мереж в умовах в умовах трансформації відносин власності. Розкриті причини, котрі гальмують використання меліоративних земель сільськогосподарськими виробниками. У їх числі: незадовільний стан меліоративних систем, високі експлуатаційні витрати, порівняно низька урожайність основних культур на осушених землях. Вона (урожайність) нижче проектної в більшості регіонів. При низькій урожайності терміни окупності витрат на ремонт і модернізацію меліоративних систем досить високі. Визначено основні проблеми меліорованого землеробства, що виникли в результаті недофінансування ремонтних заходів, головними з яких є погіршення технічного стану систем та екологічний стану угідь, що є причинами низької урожайності сільськогосподарських культур. Запропоновано напрямки вдосконалення фінансування ремонту на внутрішньогосподарській частині мережі основними з яких є субсидії, пільгове кредитування, пільгове оподаткування.

Ключові слова: *трансформація відносин власності, субсидії, пільгове кредитування, пільгове оподаткування, внутрішньогосподарські меліоративні системи.*

Постановка проблеми. Особливістю сільського господарства України є залежність земель від їх зрошення та осушення. Проведення реформи сільського господарства вимагало врегулювання питань власності на основні меліоративні фонди. Внутрішньогосподарська

частина фондів меліоративної мережі була передана на баланс приватних фермерських та колективних підприємств, а частина у комунальну власність органів місцевого самоврядування. На сьогоднішній день у власність передано, лише 91% внутрішньогосподарських меліоративних мереж. В окремих областях України передача мережі вже завершилася, в той час як в Донецькій, Запорізькій, Київській, Черкаській і Чернівецькій областях передано в середньому 62%. Це обумовлено небажанням сільських та селищних рад брати на свій баланс мережу, оскільки не в змозі виділити достатньо коштів на її ремонт.

Основними причинами, які спонукають власників сільськогосподарських підприємств до використання у своїй діяльності меліорованих земель є:
- отримання вищих врожаїв культур (там де користуються зрошенням, зволоженням);
- необхідність ведення землеробства на меліорованій землі (дісталася в «спадок» від колгоспу).

Факторами незацікавленості використання є:
- високі експлуатаційні витрати на утримання мережі;
- незадовільній стан меліоративної системи;
- заболочення земель внаслідок тривалого їх невикористання та несправної роботи мережі;
- наявність в межах мережі земель іншого власника, який їх не використовує.

Проте, протягом останніх років не вирішується питання виділення коштів на будівництво та реконструкцію меліоративних систем. Тому питання ефективного вкладення та засвоєння коштів на ремонт меліоративної мережі, зокрема її внутрішньогосподарської частини є досить актуальним на сьогоднішній день.

Аналіз останніх досліджень. Системний аналіз природокористування на осушуваних землях за останні 20 років засвідчив низку проблем та шляхів їх вирішення, що актуалізовані в роботах В.А. Голяна, О.І. Жовтоніг, В.В. Зіновчука, П.І Коваленка, Л.Ф. Кожушка, Ю.Я. Лузана, В.Я. Меселя-Веселяка, М.Й. Маліка, П.Т Саблука, П.М. Скрипчука, М.І. Ромащенка, В.В. Рибака, М.А. Хвесика та інших вітчизняних науковців.

Можна виокремити виділити наступні групи проблем:

1) соціально-економічні і організаційні (розпаювання земель, втрата ринків збуту, дефіцит коштів, неадаптоване до вимог сьогодення законодавство і нормативна база, неадаптованість організаційних структур окремих суб'єктів господарювання і галузі в цілому до ринкових умов);

2) екологічні (підтоплення територій, зниження родючості ґрунтів, втрата стійкості аргосистем та екосистем);

3) техніко-технологічні (погіршення технічного стану меліоративних систем, порушення технологічної цілісності водокористування).

Для вирішення зазначених проблем науковцями розроблено теоретичні та методологічні аспекти утворення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, які можуть забезпечити вирішення проблем фінансування та надання меліоративних послуг [1,2]; створення системи інституціональних утворень (організаційно-правові форми господарювання, форми власності, форми організації процесів купівлі-продажу, елементи інфраструктури, правила та норми) [3] та створення асоціацій водокористувачів [4] для забезпечення цілісного функціонування меліоративних систем.

Незважаючи на значну кількість досліджень та наукових розробок немає єдиного підходу щодо визначення та обґрунтування важелів впливу на об'єднання землеводокористувачів з метою залучення коштів для фінансування ремонту внутрішньогосподарської частини меліоративної мережі.

Мета статті. Метою даною статті є аналіз сучасного стану фінансування поточних та капітальних ремонтів меліоративної мережі та розробка важелів впливу на об'єднання землеводокористувачів з метою залучення коштів для фінансування ремонту внутрішньогосподарської частини меліоративної мережі.

Виклад основного матеріалу. Після проведення реформ у сільському господарстві кількість користувачів зросла до 952712 на зрошуваних землях та до 167213 - на осушуваних. Відповідно до існуючого законодавства, поточний та капітальний ремонт внутрішньогосподарської мережі здійснюється за кошти обласних та районних бюджетів, а також коштів сільгоспвиробників. Обсяги фінансування поточного та капітального ремонту внутрішньогосподарських зрошувальних та осушувальних систем наведено у таблиці 1.

Як видно з таблиці, кошти, що виділяються, є досить обмеженими і не в змозі забезпечити повноцінне функціонування внутрішньогосподарської мережі. Зокрема, слід звернути увагу на той факт, що капітальний ремонт осушувальної мережі проводився лише у Волинській області. Мінімальна потреба в коштах, для виконання робіт з реконструкції складає 10 млн. грн.

Таблиця 1

Обсяги фінансування поточного та капітального ремонту внутрішньогосподарських систем[*1] (?)

Роки	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Зрошувальні землі						
Капітальний ремонт	4,6	53,3	98,1	113,3	0	270,9
Поточний ремонт	844,4	977,5	885,3	1396	1983,2	1723,3
Осушувальні землі						
Капітальний ремонт	159,5	42,2	136	0	0	0
Поточний ремонт	2018,2	2595,1	3470,6	8057,7	9868,9	20896,6
ВСЬОГО						
Капітальний ремонт	164,1	95,5	234,1	113,3	0	270,9
Абсолютне відхилення	-	-68,6	138,6	-120,8	-113,3	270,9
Поточний ремонт	3026,5	3572,6	4355,9	9453,7	11852,1	22607,6
Абсолютне відхилення	-	546,1	783,3	5097,8	2398,4	10755,5

*1- за даними Державного агентства водних ресурсів України

Комплексною програмою розвитку меліорації земель і поліпшення екологічного стану зрошуваних та осушених угідь, яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 24.06.2006 № 863, було передбачено здійснити реконструкцію зрошувальних систем та поліпшити екологічний стан на площі 600 тис.га та реконструкцію осушувальних систем на площі 180 тис.га. Проте роботи не були профінансовані в достатньому обсязі, що призвело до значного погіршення технічного стану державних меліоративних фондів.

Так за даними інвентаризації, що проводилася у 2010 р., внутрішньогосподарських зрошувальних систем з наявних 2178,9 тис. га не використовується 1381 тис. га, з них 825, 6 тис га через незадовільний технічний стан (за даними Державного агентства водних ресурсів України).

Значно збільшилося і відхилення урожайності на меліорованих землях від проектної (див. табл. 2). В окремих районах Рівненської області відносне відхилення подекуди сягає 90%, (у період 1980-1990рр. максимальне відхилення від проектної спостерігалося на рівні 5-12%), що свідчить про неефективне використання меліорованих земель та експлуатацію систем.

По-перше, державні субсидії та субвенції, які надаватимуться об’єднаним формам земле і водокористувачів (чи їх членам) асоціаціям, кооперативам, сільськосподарським підприємствам, які використовують у своїй діяльності меліоровані землі. В залежності від передбачених бюджетом сум субвенцій та субсидій, їх можна розподілити між виробниками сільськогосподарської продукції, що здійснюватимуть колективну діяльність на меліорованих землях з урахуванням впливу проведених ремонтних заходів на родючість та стан ґрунту:

$$C_{\text{ðîçï}} = K_{\text{ïðîä}} * \tilde{N} \qquad (3.1)$$

де $C_{розп}$ – величина субсидії, що надаватиметься конкретному підприємству;

С – розмір субсидій виділених бюджетом;

$К_{прод}$ – коефіцієнт оцінки збільшення продуктивності землі

$$\hat{E}_{\text{ïðîä}} = \frac{Ði}{\sum_{i=1}^{n} Ð_i} \qquad (3.2)$$

Р – рейтинг збільшення продуктивності ґрунту, що визначається за 12 бальною шкалою, де найвищий бал ставиться еталонному стану ґрунту (коли для даного типу ґрунту можна досягнути максимальну урожайність певної культури)

n – кількість підприємств, яким надаватиметься субсидія

Таблиця 2

Аналіз урожайності основних культур, що вирощуються на осушених землях та її відповідність проектній

Показник	Роки				
	2005	2006	2007	2008	2009
Зернові					
Проектна урожайність , ц/га	29,60	29,60	29,60	29,60	29,60
Урожайність на богарних землях, ц/га	26,00	24,10	21,80	34,60	29,80
Урожайність на осушених землях, ц/га	21,78	21,34	19,09	24,98	21,53
Абсолютне відхилення від проектної	-7,82	-8,26	-10,51	-4,62	-8,08
Відносне відхилення від проектної	-26,43	-27,90	-35,52	-15,61	-27,28
Озима пшениця					
Проектна урожайність , ц/га	31,00	31,00	31,00	31,00	31,00
Урожайність на богарних землях, ц/га	27,50	24,90	23,10	35,70	30,00
					Продовження таблиці 2
Урожайність на осушених землях, ц/га	26,55	21,55	26,39	29,39	26,85
Абсолютне відхилення від проектної	-4,45	-9,45	-4,61	-1,61	-4,15
Відносне відхилення від проектної	-14,37	-30,47	-14,87	-5,19	-13,39
Кукурудза на силос					
Проектна урожайність , ц/га	250,00	250,00	250,00	250,00	250,00
Урожайність на богарних землях, ц/га	163,00	155,00	142,00	179,00	178,00
Урожайність на осушених землях, ц/га	185,84	262,98	212,93	177,61	225,25
Абсолютне відхилення від проектної	-64,16	12,98	-37,08	-72,39	-24,75
Відносне відхилення від проектної	-25,66	5,19	-14,83	-28,96	-9,90
Трави на силос					
Проектна урожайність , ц/га	38,00	38,00	38,00	38,00	38,00
Урожайність на богарних землях, ц/га	29,70	31,70	30,10	35,30	32,20
Урожайність на осушених землях, ц/га	23,52	19,50	13,58	22,14	21,11
Абсолютне відхилення від проектної	-14,48	-18,50	-24,43	-15,86	-16,89
Відносне відхилення від проектної	-38,11	-48,68	-64,28	-41,74	-44,44

По-друге, пільгове безвідсоткове кредитування капітального ремонту, реконструкції меліоративних мереж та заходів щодо поліпшення стану меліорованих угідь (або кредитування з частковим погашенням відсотків за рахунок держави). Кредитування може здійснюватися на основі аграрного чи земельного банку, що будуть створені найближчим часом, як результат формування інституційного забезпечення створення ринку сільськогосподарських земель,

шляхом випуску державних векселів (казначейських зобов'язань), якими сільськогосподарські виробники можуть розраховуватися із експлуатаційними організаціями, які в свою чергу, можуть або пред'являти їх відразу банку для отримання готівки, або розраховуватися з постачальниками ресурсів. Ці останні і будуть пред'являти векселі до оплати. Перевагами такої схеми кредитування є те, що кожен з учасників процесу має достатньо часу, для здійснення своїх функцій, а також певний запас часу при проведенні розрахунків.

По-третє, пільгове оподаткування за умови фінансування сільгоспвиробниками ремонту чи реконструкції меліоративних мереж, за рахунок зменшення податку на землю або орендної плати за неї. Розрахунок термінів окупності даного заходу для окремих районів Рівненської області наведено у таблиці 3.

Таблиця 3

Зменшення суми сільськогосподарського податку, за умови вкладення коштів у ремонт та реконструкцію внутрішньогосподарської меліоративної мережі (розраховано автором).

Район	Гощанський	Демидівський	Здолбунівський	Млинівський	Острозький	Радивилівський	Рівненський
Площа, що потребує поліпшення, га	1130	58	1834	61	598	56	1041
Потреба в коштах, тис. грн.	344,650	17,690	559,370	18,605	182,4	17,080	317,505
Економія на сплаті земельного податку, тис. грн./рік	19,331	0,992	31,374	1,171	11,485	1075,54	17808,7
Термін окупності, роки	28	30	30	25	23	21	29

Для розрахунку було обрано райони де використання осушених земель в 2012 році є 100%. За основу розрахунків брався земельний податок, спрямування якого на покращення площ у зазначених районах матиме термін окупності від 21 до 30 років. Цей термін варіюється в залежності від потреб фінансування, а також нормативної грошової оцінки земель,

Запропоновану підтримку варто надавати підприємствам чи їх об'єднанням, які стабільно розвиваються та є прибутковими, це мотивуватиме до розвитку інших. Надання пільг одному і тому ж об'єкту доцільно обмежити у термінах або кількісно. Реалізація таких методичних підходів допоможе уникнути надмірної корпоратизації галузі та підтримає конкурентні умови.

Висновки. Основні важелі, що сприятимуть веденню сільського господарства на меліорованих землях та залученню фінансування на ремонт внутрішньогосподарських меліоративних систем можуть бути: по-перше, надання державою субсидій та субвенцій, що розподілятимуться відповідно до результатів підвищення продуктивності ґрунту; по-друге, часткова або повна компенсація ставки за кредитами комерційних банків, що надаються сільськогосподарським виробникам для проведення капітального ремонту, реконструкції меліоративних мереж та заходів щодо поліпшення стану меліорованих угідь; по-третє, пільгове оподаткування, за рахунок зменшення суми податку на землю, за умови вкладення коштів у ремонт та реконструкцію внутрішньогосподарської меліоративної мережі.

Список використаної літератури:

1. Зіновчук В.В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу. / В.В. Зіновчук - К., 1999.
2. Малік М.Й. Проблемні питання розвитку кооперації та інтеграційних відносин в АПК/ М.Й. Малік, Ю.Я.

Лузан // Економіка АПК. 2010 - № 3 с. 3-9.
3. Хвесик М.А. Інституціональне забезпечення землекористування: теорія і практика: Монографія./ М.А. Хвесик, В.А. Голян – К.: Книжкове вид-во НАУ, 2006. – 260 с.
4. Жовтоног О. Роль асоціацій водокористувачів у сталому використанні зрошуваних земель / О. Жовтоног, В. Поліщук, Т. Деменкова, І. Шостак// Водне господарство України №1, 2008 р. с. 17-25.
5. Скрипчук П.М. Оцінка екологічної безпеки осушуваних сільськогосподарських земель : [монографія] / П.М. Скрипчук, О.І. Бондар, В.В. Рибак [та ін.] – Рівне : НУВГП, 2009. – 334 с.

Одержано редакцією:23.02.2013р.
Прийнято до публікації: 09.03.2013р.

Аннотация. Мандзюк О.М. Проблемы финансирования реманта внутрихозяйственных мелиоративних систем в условиях транформации отношений собственности. *В статье рассмотрены предпосылки использования мелиорированных земель в сельском хозяйстве. Освещены основные последствия реформ в сельском хозяйстве для сферы мелиорированных земледелия. Проанализировано состояние финансирования ремонта внутрихозяйственных сетей в условиях в условиях трансформации отношений собственности. Вскрыты причины, тормозящие использование мелиоративных земель сельскохозяйственными производителями. В их числе: неудовлетворительное состояние мелиоративных систем, высокие эксплуатационные издержки, сравнительно низкая урожайность основных культур на осушенных землях. Она (урожайность) ниже проектной в большинстве регионов. При низкой урожайности сроки окупаемости издержек на ремонт и модернизацию мелиоративных систем весьма велики. Определены основные проблемы мелиорированных земледелия, возникшие в результате недофинансирования ремонтных мероприятий, главными из которых является ухудшение технического состояния систем и экологического состояния угодий, которые являются причинами низкой урожайности сельскохозяйственных культур. Предложены направления совершенствования финансирования ремонта на внутрихозяйственной части сети: субсидии, льготное кредитование, льготное налогообложение.*

Ключевые слова: *трансформация отношений собственности, субсидии, налогообложение.*

Summary. Mandzyuk O.M. The problems of financing of repair for farm reclaimed systems in case of transforming relations of the property. *The article considers the conditions of reclaimed land using in agriculture. The consequence of transformations in agriculture sector on reclaimed lands is shown. The state of repair financing of land reclamation networks in conditions of the property relations transformation is analyzed. The reasons hindering the use of reclamation of land farmers are considered. Among them: the poor state of reclamation systems, high maintenance costs and the relatively low productivity of the basic cultures on the drained land. The crop yield is below the designed one in most regions. With a low productivity the payback period of costs for repair and modernize of reclamation systems is very high. The main problem of reclaimed agriculture foremost of which is degradation lands and low crop yields is defined. Directions of improvement financing repairs of reclamation networks such as subsidies, preferential loans, tax breaks and others are suggested*

Key words: *ownership relations transformations, subsidizing, crediting, special taxation*

УДК 005.591+330.33/36]:658

Васюткіна Н.В.

МЕХАНІЗМ АДАПТАЦІЇ КОРПОРАТИВНИХ ЗМІН ДО ЗОВНІШНІХ УМОВ СЕРЕДОВИЩА

Стаття присвячена розкриттю нових типів реакцій і методів адаптації підприємств до швидкозмінних умов, визначенню комбінованого критеріально-структурного підходу до класифікації організаційних змін, розробці механізму взаємодії внутрішньої структури підприємства й зовнішнього середовища в процесі управління змінами